

Husholdningene

Sterk vekst i husholdningenes disponible realinntekter

Ifølge foreløpige anslag gikk husholdningenes disponible inntekter opp med hele 7,8 prosent fra 2001 til 2002. Med en prisstigning på 0,7 prosent (målt ved prisdeflatoren for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner) innebar dette en vekst i husholdningenes disponible realinntekter på 7,0 prosent, mot 0,5 prosent året før.

Husholdningenes lønnsinntekter (regnet reelt) gikk opp med 4,9 prosent fra 2001 til 2002, mot en vekst på 3,3 prosent året før. Lønnsinntektene ga et bidrag til veksten i disponibel realinntekt på 4,0 prosentpoeng, mot et bidrag på 2,6 prosentpoeng året før. Bak denne utviklingen lå en oppgang i antall utførte normalårsverk på 0,1 prosent, og en oppgang i gjennomsnittlig lønn per normalårsverk på 5,3 prosent.

Husholdningenes realinntekter fra blandet inntekt gikk opp med 3,7 prosent fra 2001 til 2002, og ga et bidrag til veksten i husholdningenes disponible realinntekter på 0,5 prosentpoeng. I tillegg til husholdningenes inntekter fra næringsvirksomhet, inneholder blandet inntekt også en beregnet avkastning av egen bolig.

Realveksten i stønadene fra det offentlige var på 7 prosent i fjor. Dette utgjorde et bidrag på 2,2 prosentpoeng til veksten i husholdningenes disponible realinntekter. Utbetalingene av arbeidsledighetsstønader og sykepengene mm. gikk reelt sett opp med henholdsvis 24,1 og 7,5 prosent. Utbetalinger av barnetrygd og kontantstøtte trakk i motsatt retning etter tilnærmet samme utbetalinger i 2002 som året før. Alders- og uførepensjonene økte med 6,1 prosent fra 2001 til 2002. Dette var om lag 4 prosentpoeng høyere enn veksten året før.

Husholdningenes nettoformuesinntekter ga et positivt bidrag til veksten i husholdningenes disponible realinntekter på 2,3 prosentpoeng fra 2001 til 2002, mot et negativt bidrag på 2,8 prosentpoeng året før. Flere faktorer medvirket til denne utviklingen. Nye tall fra SSBs selvangivelsesstatistikk viser en reduksjon i motatt aksjeutbytte på 55 prosent fra 2000 til 2001, noe som i sterk grad bidro til nedgangen i husholdningenes formuesinntekter dette året. Innføringen av skatt på aksjeutbytte til husholdningene i september 2000 kan forklare mye av denne reduksjonen. Denne skatten ble fjernet fra og med regnskapsåret 2002, og

Husholdninger og ideelle organisasjoner. Inntekter og utgifter¹

Milliarder kroner

	Løpende priser				Realvekst. Prosent ²			Bidrag til vekst i disponibel realinntekt. Prosentpoeng		
	1999	2000	2001 ³	2002 ³	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Inntekter	878,0	938,5	981,4	1051,2	3,8	2,2	6,4	5,4	3,1	9,3
Lønnsinntekter	498,6	524,2	554,1	585,2	2,1	3,3	4,9	1,7	2,6	4,0
Blandet inntekt	92,9	96,0	97,6	101,9	0,4	-0,7	3,7	0,1	-0,1	0,5
Formuesinntekter	57,9	71,1	64,3	84,6	19,2	-11,7	30,8	1,8	-1,3	3,0
Offentlige stønader	182,1	195,1	209,5	225,9	4,0	4,9	7,0	1,2	1,5	2,2
Andre inntekter	46,6	52,1	55,9	53,6	8,6	4,7	-4,7	0,7	0,4	-0,4
Utgifter	266,6	285,5	309,6	327,1	4,0	5,9	5,0	-1,7	-2,6	-2,3
Skatt av inntekt og formue	201,2	216,3	228,9	239,7	4,4	3,4	4,0	-1,4	-1,1	-1,4
Formuesutgifter	56,5	59,4	71,4	76,4	2,1	17,3	6,4	-0,2	-1,6	-0,7
Andre utgifter	8,8	9,7	9,3	11,0	7,6	-6,6	17,6	-0,1	0,1	-0,2
Disponibel inntekt	611,5	653,0	671,8	724,0	3,7	0,5	7,0			
Korrigert sparing i pensjonsfond	6,8	6,7	12,6	12,8						
Konsum	584,3	625,5	657,0	683,5						
Sparing	34,0	34,3	27,4	53,3						
Kapitaloverføringer, netto	-0,1	-0,6	-1,0	-0,7						
Nettorealinvesteringer	20,2	24,6	25,7	23,2						
Nettofinansinvestering ⁴	13,7	9,0	0,7	29,3						
Memo:										
Sparerate	5,6	5,2	4,1	7,4						
Nettofinansinvesteringsrate ⁵	2,2	1,4	0,1	4,1						

¹ På grunn av avrundingsfeil summerer ikke underkomponentene seg nøyaktig opp til totaltallene.

² Nasjonalregnskapets prisindeks for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner er brukt som deflator.

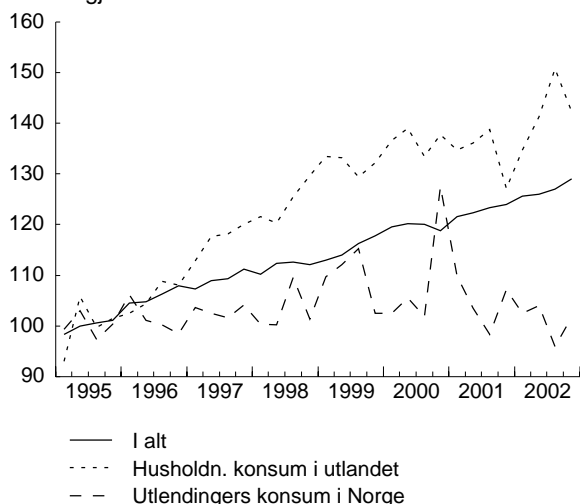
³ Foreløpige tall.

⁴ Nettofinansinvestering er definert som sparing pluss netto kapitaloverføringer minus nettorealinvesteringer.

⁵ Nettofinansinvesteringsrate er definert som nettofinansinvestering som andel av disponibel inntekt, regnet i prosent.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner Sesongjustert. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Utviklingen i konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner fordelt på hovedgrupper

Volum- og prisendring fra foregående år i prosent

	Mrd. kroner ¹ 2002	Volumendring		Prisendring	
		2001	2002	2001	2002
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	683,5	2,6	3,3	2,4	0,7
Konsum i husholdninger	654,8	2,6	3,4	2,3	0,6
- Varekonsum	353,3	2,8	3,5	0,8	-1,1
- Tjenestekonsum	292,6	2,4	2,4	4,6	3,5
- Hushold. konsum i utlandet	27,1	-1,1	6,5	-1,2	-4,9
- Utlendingers konsum i Norge	-18,3	-3,8	-3,1	1,6	1,3
Konsum i ideelle org.	28,7	1,7	2,0	4,1	1,7

¹ Nivå tall i løpende kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

nasjonalregnskapet anslår at mottatt utbytte i 2002 økte og lå på omtrent samme nivå som i 2000. Husholdningenes formuesutgifter består i all hovedsak av gjeldsrenter. En noe lavere gjennomsnittlig lånerente og høy vekst i husholdningenes bruttogjeld bidro til en moderat økning i formuesutgiftene i 2002.

Skatt på inntekt og formue ga et negativt bidrag til veksten i husholdningenes disponible realinntekter på 1,4 prosentpoeng i 2002. Dette er om lag på nivå med de negative bidragene de siste årene. Bidraget fra skatt av inntekt og formue vil være negativt selv med uendrede gjennomsnittlige skattesatser, så lenge realinntektene øker.

Konsum og sparing i husholdninger og ideelle organisasjoner

Konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner viste ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall en oppgang på 3,3 prosent i 2002, mot 2,6 prosent året før. Konsumutviklingen gjennom 2002 har jevnt over vært sterkere enn året før.

Korrigert sparerate

I nasjonalregnskapets beregning av husholdningenes sparerate, tas det ikke hensyn til at varige konsumgoder yter konsumtjenester utover det året de anskaffes. Det knytter seg et element av investering til kjøp av slike goder som kan ivaretas ved beregning av en såkalt korrigert sparerate. Ved beregning av den korrigerte spareraten anslås først tjenestekonsumet av varige goder. Tjenestekonsumet av varige goder er definert som summen av verdiforringelsen og realavkastningen på beholdningen av slike goder, og erstatter kjøpene av disse godene når korrigert konsum beregnes. Realavkastningen, som også nyttes til å korrigere inntekt for husholdningene, er satt lik 2,5 prosent.

Varige konsumgoder utenom bolig består av egne transportmidler (dvs. hovedsakelig personbiler), møbler, elektriske artikler, briller og ortopedisk utstyr mv, og varige fritidsvarer. Vegdirektoratets tall for registrerte personbiler etter alder har blitt utnyttet for beregning av den tekniske depresieringen av bilbeholdningen. Siden en ikke har tilsvarende tall for andre konsumgoder, har en lagt til grunn samme depresieringsprofil som for personbiler.

Beregning av verdiforringelsen for varige goder utenom bolig er gjennomført uten at en har brukt observerte data for annenhåndspriser for disse kapitalgodene. Ved beregning av bruktpriene har en gjort en forenkende antagelse om et perfekt fungerende annenhåndsmarked. En slik antagelse gjør det mulig å avlede bruktpriene ut fra kjennskap til den fysiske depresieringen samt priser på nye varige konsumgoder.

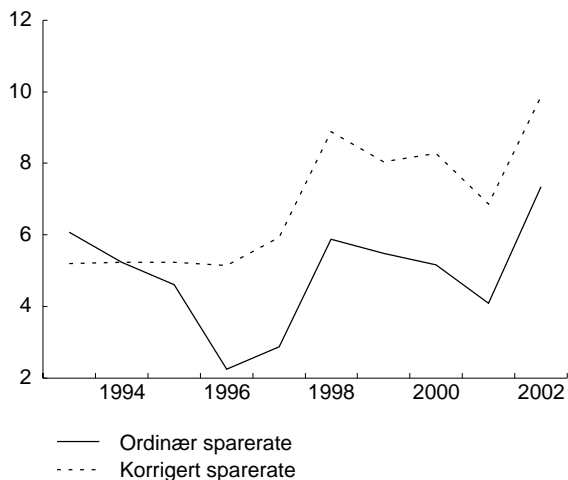
Hverken ved beregning av den ordinære eller korrigerte spareraten er omvurdering av verdien på varige konsumgoder innarbeidet i inntektsanslaget. Utviklingen i spareratene må følgelig ses i lys av den omvurdering av realkapitalen som har funnet sted i samme periode.

Spareraten opp

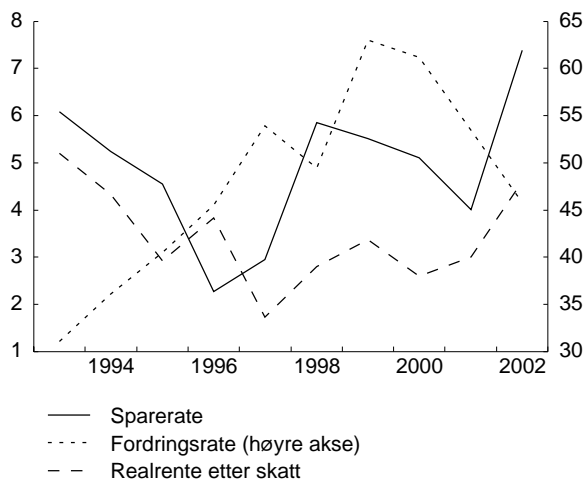
Foreløpige tall viser at spareraten økte kraftig fra 2001 til 2002. I fjor sparte husholdningene og de ideelle organisasjonene 7,4 prosent av inntekten, mot 4,1 prosent året før. I dette spareratebegrepet er det imidlertid lagt til grunn at også varige konsumgoder, utenom bolig, konsumeres i det året de kjøpes. Kjøp av varige konsumgoder kan alternativt betraktes som investering, og en kan da beregne en korrigert sparerate (se boks). Også den korrigerte spareraten økte fra 2001 til 2002.

Moderat vekst i husholdningenes realformue, og moderat konsumvekst

Foreløpige anslag viser at husholdningenes realformue gikk opp med 5,2 prosent fra 2001 til 2002. Bak denne utviklingen lå en realvekst i boligformuen på 7,9 prosent og en reduksjon i realverdien av nettofordringene på 7,3 prosent. Realveksten i boligformuen hang sammen med omvurderinger som følge av at prisene på bruktboliger i gjennomsnitt gikk opp med 5,8 pro-

Husholdningenes sparerate. 1993 - 2002

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sparerate, netto fordringsrate og realrente etter skatt 1993 - 2002
Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

sent, mens konsumprisveksten økte med 0,7 prosent målt ved konsumdeflatoren (og 1,3 prosent målt ved konsumprisindeksen). Både fordrings- og gjeldsbeholdningene økte fra 2001 til 2002. Fordringene, som i 2002 oversteg gjelden med over 350 milliarder kroner, hadde en svakere realvekst enn gjeldsbeholdningene.

Husholdningenes realrente etter skatt er beregnet til 4,6 prosent på årsbasis i 2002. Dette er 1,6 prosentpoeng høyere realrente etter skatt enn i 2001. Realrenta sank imidlertid med nesten 1 prosentpoeng fra første til andre halvår 2002. Dette skyldes i hovedsak sterkere prisstigning i andre halvår 2002. I lys av utviklingen i husholdningenes disponible realinntekter, realformuesutviklingen og utviklingen i realrenta etter skatt, må konsumutviklingen i 2002 betraktes som forholdsvis moderat.

Noen nasjonalregnskapsbegreper

Som en del av hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i 1995 ble det innført enkelte nye begreper. Noen av disse omtales nedenfor.

- *Blandet inntekt* omfatter i tillegg til driftsresultat, blant annet i boligsektoren, også implisitt et element av avlønning for arbeid utført av eierne eller deres familie.
- *Andre inntekter* omfatter stønader fra utlandet, overføringer fra ideelle organisasjoner og andre overføringer til ideelle organisasjoner fra innenlandske sektorer og overføringer til husholdninger fra innenlandske sektorer utenom det offentlige.
- *Andre utgifter* omfatter stønader til utlandet, og overføringer fra husholdninger til innenlandske sektorer utenom det offentlige.
- *Avkastning på forsikringskrav* er avkastningen på husholdningenes fordringer på forsikringsselskap, og private pensjonskasser og fond. Disse fordringene er i all hovedsak verdien av private livs- og pensjonsforsikringer. Posten er inkludert i formuesinntekter.
- *Disponibel inntekt* er lik differansen mellom lønn, blandet inntekt, formuesinntekter, offentlige stønader og andre inntekter på den ene siden, og skatter, formuesutgifter og andre utgifter på den andre.
- *Sparing* er definert som disponibel inntekt pluss korreksjon for sparing i pensjonsfond minus konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner.
- *Sparerate* er definert som sparingens andel av disponibel inntekt.

Nærmere om forbruksutviklingen for husholdningene

Varekonsumet økte med 3,5 prosent i faste priser fra 2001 til 2002 sammenlignet med en vekst på 2,8 prosent året før. Tjenestekonsumet, som i 2002 utgjorde i overkant av 42 prosent av det totale forbruket i husholdningene, steg med 2,4 prosent fra 2001 til 2002. Dette tilsvarer veksten fra 2000 til 2001.

Konsumet av matvarer gikk opp med 3,7 prosent fra 2001 til 2002 etter en vekst på 3,6 prosent året før. Dette er vesentlig sterkere enn for siste halvdel av nittitallet, og kan sees i sammenheng med et prisfall i 2001 og 2002 på henholdsvis 2,0 og 1,5 prosent, hovedsakelig forårsaket av halveringen av merverdiavgiften på matvarer fra og med juli 2001.

Veksten i kjøp av klær og skotøy i fjor var på 9,5 prosent. Så sterk har ikke veksten vært siden begynnelsen av nittitallet. Fra 2000 til 2001 gikk samme størrelse opp med 6,4 prosent.

Konsumet av boligjenester utgjør i underkant av en sjettedel av konsumet i husholdninger, og steg med 1,2 prosent i fjor. I nasjonalregnskapet er faktisk husleie for leietakere og beregnet husleie for selveiere

Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner

Volum- og prisendring fra foregående periode i prosent. Sesongjusterte kvartalsendringer

	Mrd. kroner ¹ 2002	Volumendring					Prisendring				
		2002 ²	02.1	02.2	02.3	02.4	2002 ²	02.1	02.2	02.3	02.4
Matvarer	79,6	3,7	1,4	0,7	-1,6	2,8	-1,5	-1,1	2,2	2,1	0,1
Drikkevarer og tobakk	41,6	1,0	1,3	-2,2	0,6	1,1	-1,0	-1,4	1,6	0,0	-0,2
Elektrisitet	22,6	-2,1	-0,8	0,8	-1,1	12,8	1,7	-6,7	-4,9	1,4	23,6
Brensel	3,0	-5,3	-1,2	-5,0	2,4	18,0	-3,8	-2,2	8,3	-5,5	-0,9
Driftsutgifter til egne transportmidler ³	24,4	0,4	-1,4	-0,4	-1,6	2,5	-2,6	1,1	1,6	1,3	1,0
Klær og skotøy ⁴	37,2	9,5	3,2	3,3	-0,8	5,4	-5,6	-1,9	-1,9	-2,1	-1,7
Andre varige goder	61,6	6,0	2,0	1,5	0,2	0,3	-1,7	-0,1	-2,2	0,8	-0,1
Helsepleie	18,8	3,6	0,9	1,5	0,7	0,9	3,5	-1,4	4,0	1,5	0,8
Bolig	108,0	1,2	0,3	0,3	0,2	0,5	4,7	1,2	1,1	1,4	0,5
Kjøp av egne transportmidler	33,8	0,6	-0,7	-1,6	2,8	-0,7	1,2	-4,2	7,7	-1,8	1,0
Offentlig transportmidl, post mv.	50,8	1,0	0,6	-0,5	0,8	0,8	2,8	-0,6	2,6	-0,7	0,7
Andre varer	40,3	4,0	0,7	0,1	1,1	2,5	2,5	0,6	1,2	0,2	0,6
Andre tjenester	124,4	4,2	1,2	0,3	1,2	1,5	2,7	0,3	1,0	0,4	0,5
Ideelle organisasjoner	28,7	2,0	0,8	-1,9	-0,1	5,0	1,7	-0,1	2,8	-0,5	-2,2
Hushold. konsum i utlandet	27,1	6,5	5,9	4,9	6,7	-5,6	-4,9	-0,9	-2,7	-2,8	1,0
Utlendingers konsum i Norge	-18,3	-3,1	-4,4	1,5	-7,9	6,1	1,3	1,1	-0,3	1,1	0,8
Konsum i hush. og ideelle org.	683,5	3,3	1,3	0,4	0,7	1,6	0,7	-0,6	1,1	0,3	1,0

¹ I løpende kroner. På grunn av avrundingsfeil summerer ikke undergruppene seg nøyaktig opp til totaltallet.² Ikke sesongjustert³ Denne varekategorien inkluderer varer som reservedeler, bensin og oljer mv. og tjenester som bilforsikring og verkstedreparasjoner mv.⁴ Denne varekategorien omfatter også en ubetydelig andel tjenester.

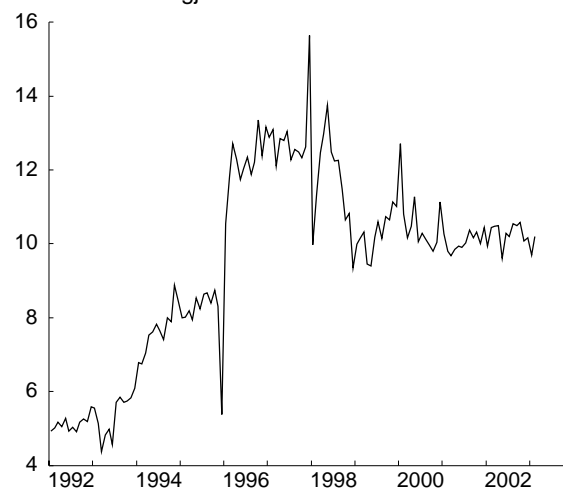
Kilde: Statistisk sentralbyrå

definert som verdien av tjenestestrømmen fra boligkapitalen. Denne størrelsen, som utgjør om lag 90 prosent av det totale boligkonsumet, gikk opp med 1,5 prosent i faste priser fra 2001 til 2002, det samme som året før. Siden boligkapitalen i all hovedsak er bestemt av tidligere års nybygging og rehabilitering, vil volumveksten i det samlede boligkonsumet utvise liten variasjon over tid.

Husholdningenes stasjonære energiforbruk, dvs. energi til oppvarming og belysning, viste en klar nedgang fra 2001 til 2002. Elektrisitetskonsumet utgjorde i 2002 om lag 88 prosent av det stasjonære energikonsumet. I de tre første kvartalene i 2002 var elektrisitetskonsumet i underkant av 8 prosent lavere i volum enn i samme periode året før, mens det i 4. kvartal 2002 lå 12 prosent høyere i volum enn i 4. kvartal 2001. Utviklingen over året må sees i sammenheng med temperatursvingningene. For året totalt sank elektrisitetskonsumet med 2,1 prosent. Konsumet av brensel (bl.a. fyringsolje og ved) sank med 5,3 prosent. De to siste årene har det stasjonære energiforbruket i gjennomsnitt vokst med i underkant av 2 prosent årlig.

Konsumet av helsetjenester, som utgjør om lag 4 prosent av tjenestekonsumet, gikk opp med 3,6 prosent i faste priser fra 2001 til 2002, etter en vekst på 3,5 prosent året før.

Kjøp av egne transportmidler, der anskaffelse av personbiler er den viktigste underposten, steg med 0,6 prosent etter en nedgang på 4,6 prosent foregående år. Ifølge tall fra Opplysningsrådet for veitrafikken ble

Førstegangsregistrerte personbiler. 1992-2003
1000 stk. Sesongjustert

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

det førstegangsregistrert om lag 122 000 personbiler i fjor. Dette var en økning på 1,9 prosent fra året før. Førstegangsregistrering av nye biler gikk ned med 3,5 prosent, mens førstegangsregistrering av bruktimporterte biler økte med 19,5 prosent. Kjøp av øvrige varige konsumgoder (dvs. varer som elektriske artikler, møbler og varige fritidsvarer), steg samlet sett med 4,5 prosent på årsbasis.

Husholdningenes utgifter til drift av egne transportmidler gikk opp med 0,4 prosent fra 2001 til 2002. Konsumet av drivstoff mm., som utgjør den viktigste underkomponenten, sank i samme periode med 0,4 prosent. I denne perioden var det en prisnedgang på

Sparetilbøyeligheten over livsløpet

Norge står i likhet med mange industrialiserte land overfor en aldrende befolkning. Hva blir konsekvensene for den samlede sparingen når vi får en større andel eldre i befolkningen?

Nye data for sparing på husholdningsnivå viser at de eldre sparer mye i den forstand at de sparer en større andel av inntekten sin enn andre aldersgrupper. Dette er tilsynelatende i strid med hva tradisjonell økonomisk teori tilsier. Økonomisk teori for sparing tar som regel utgangspunkt i den såkalte livsløpshypotesen om at individer eller husholdninger vil ønske et noenlunde jevnt forbruk over livsløpet. For å få dette til vil mange unge låne mot framtidige inntekter, blant annet til studier og bolig. Middelaldrende husholdninger vil typisk ha høyere inntekt enn forbruk. Dels bruker de den overskytende inntekten til å tilbakebetale lån, og dels sparer de den til alderdommen. Fordi man forventer å få lavere inntekt i pensjonistperioden, spares det med tanke på å bygge opp en kapitalbeholdning som man som pensjonist kan tære på for å opprettholde det ønskede forbruket. Mer sofistikerte varianter av denne grunnleggende modellen tar hensyn til usikkerhet om inntekt og levetid, og at en husholdning gjerne har flere motiver enn eget forbruk over livsløpet. Noen husholdninger har ikke nødvendigvis så lang planleggingshorisont som livsløpshypotesen bygger på. I slike husholdninger vil forbruket i større grad være bestemt av den løpende inntekten, og følgelig gi lite eller ingen sparing. I USA har man forsøkt å forklare den lave samlede personlige sparingen blant annet som en følge av at det der finnes en stor andel husholdninger med en slik kortsynt adferd. Hvis man i makroøkonomiske framskrivninger av økonomien bruker den enkle varianten av livsløpshypotesen til å si noe om virkningene av en aldrende befolkning på sparing, så vil en økning i antall pensjonister i forhold til befolkningen i yrkesaktiv alder isolert sett bidra til å redusere den private sparingen i Norge.

Sparingen tiltar med alder

I tabell 1 presenteres nye tall for sparerater på husholdningsnivå, definert som husholdningens sparing i prosent av husholdningens inntekt. En husholdnings alder er bestemt av hovedinntektstakerens alder. Det er påfallende hvordan sparetilbøyeligheten stiger over livsløpet og er spesielt høy for de aller eldste i utvalget. De eldste husholdningene sparer omtrent 30 prosent mer av inntekten enn de yngste, og

Tabell 1. Husholdningenes sparerater¹ etter hovedinntektstakers alder, i prosen

	Gjennomsnitt	Median	Standardavvik	Antall obs.
20-29	-21.1	3.1	94.5	3 382
30-39	-9.8	7.9	81.1	5 764
40-49	-6.1	10.6	78.1	4 840
50-59	3.2	21.2	80.9	4 242
60-69	-0.5	23.4	98.3	3 920
70-79	11.2	30.1	82.4	2 195

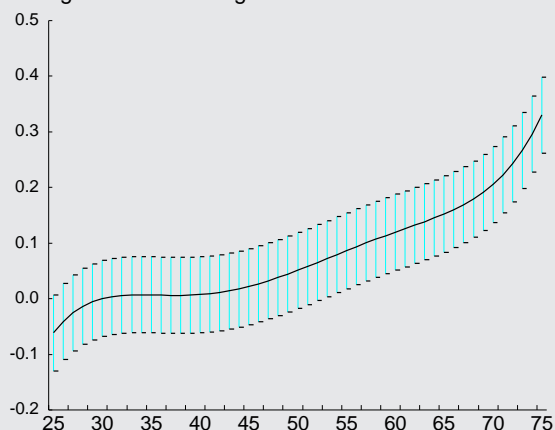
¹ Hovedkilden er Forbruksundersøkelsene for perioden 1975-94, mens husholdningens inntekt er koblet til fra likningsregisteret. Likningsregisteret inneholder opplysninger om arbeidsinntekt (inkl. pensjoner) og utliknet skatt. Inntekter som ikke er skattlagt, som barnetrygd og studiestipend, er beregnet på grunnlag av husholdningsopplysninger og lagt til. Definisjonen av sparing er dermed lik arbeidsinntekt (inkl. pensjoner) + overføringer - utliknet skatt - total forbruksutgift. Dataene er beskrevet nærmere i Halvorsen (2003a).

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

omtrent 10 prosent mer enn de middelaldrende. Det er ingen stor forskjell på husholdninger i 30- og 40-årene, mens spareraten går opp for husholdninger i 50- og 60-årene. Dette skyldes hovedsakelig at mange i den første gruppen har gjeldsrenter på boliglån, mens de over 50 år gjerne har nedbetalt sine lån. Medianhusholdningen er den husholdningen som ligger midt i inntektsfordelingen, og blir ofte sett på som representativ. Tabellen viser at medianhusholdningen har høyere sparing enn gjennomsnittshusholdningen fordi spareratene er skjevt fordelt. Skjevheten kommer av at det er mulig å lånefinansiere forbruk slik at noen har et samlet forbruk som er mye større enn den årlige disponible inntekten. Dette kan for eksempel kan gi negative sparerater på -70 prosent, mens tilsvarende positive sparerater krever at man bare bruker 30 prosent av inntekten til forbruk.

Et problem med å tolke resultatene i tabellen er at man ikke har tatt hensyn til at det er ulik sammensetning av husholdninger i de ulike aldersgruppene. For eksempel har husholdninger med barn mye lavere sparing enn husholdninger uten barn, alt annet likt. Siden det hovedsakelig er yngre husholdninger som har barn vil dette bidra til lavere sparing for disse aldersgruppene. Halvorsen (2002) skiller effekten av alder fra andre forhold som karakteriserer husholdningen slik at den rene sammenhengen mellom alder og sparetilbøyelighet er lettere å tolke. Figur 1 viser den beregnede sammenhengen mellom spareraten og alder over livsløpet. Den viser at sparetilbøyeligheten stiger med alder for de yngste husholdningene, er mer eller mindre konstant mellom 30 og 45 år, for så å stige jevnt fram mot pensjonering. For husholdninger over 65 år viser den beregnede aldersprofilen en sterk stigning. Resultatene bekrefter en tidligere undersøkelse, se Gulbrandsen og Langsether (1998). Denne undersøkelsen viste at over halvparten av de intervjuede over 66 år oppfattet seg som aktive sparere. Bare 11-18% ønsket å bruke mesteparten av en eventuell oppspart formue på seg selv, og i underkant av halvparten ønsket ikke å bruke av sin boligformue. At mange ikke reduserer sin boligformue når de blir eldre er viktig; bolig er den klart største formueskomponenten for folk flest.

Husholdningenes sparerate etter alder på hovedinntektstaker
Beregnet sammenheng

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Forts.

Forts.

Hvorfor sparer de eldre så mye?

Resultater fra internasjonale studier viser det samme: Gjennomsnittlig sparetilbøyelighet øker over livsløpet (se blant annet Börsch-Supan, 2003). Delvis skyldes dette måten man definerer sparing på ved å regne innbetalinger til offentlige pensjonssystemer som negativ sparing og pensjonsutbetalinger som inntekt. Derfor er det også slik at i land med omfattende offentlige pensjonssystemer, slik som i Norge, finner man at sparingen har en ekstra sterk tendens til å stige med alderen. Dersom man endret definisjonen av sparing ved å regne pensjon som sparing, ville dataene for spareraten vist et forløp som er mer forenlig med livsløpshypotesen. Når pensjonssystemet oppfattes som sjenerøst vil sparing til alderdommen være mindre viktig. Det som kan tolkes ut av dataene er da at de motiver som ligger til grunn for husholdningenes sparing ut over det å trygge alderdommen, enten det er forsiktighet, arvemotiv eller eventuelle sosiale faktorer, gir lav sparing i unge år og høy sparing mot slutten av livsløpet.

I en spørreundersøkelse utført av NOVA/Norsk Gallup 2001 oppgir over 30 prosent det å sikre seg mot uforutsette hendelser eller utgifter som et viktig motiv for sparing, og motivet får sterkere oppslutning blant intervjuobjekter over 65 år. Svært få i undersøkelsen svarer at de sparer til alderdommen (7 prosent), mens 16 prosent svarer at de sparer med tanke på arv. Andelen som oppgir å spare med tanke på arv er ikke større i de eldre aldersgruppene. På den annen side oppgir en stor andel husholdninger å ha mottatt arv eller forskudd på arv, eller de forventer å motta arv. En nøyere analyse av undersøkelsen viser at for de med høyest formue (de 20 prosent rikeste), vil en økning i formuen på 1 prosent gi en økning i arvebeløpet på 2 prosent (Halvorsen, 2003b).

Dette betyr at arvemotivet er mye viktigere for en liten andel rike husholdninger.

En sannsynlig forklaring på at eldre sparer så mye er en kombinasjon av forsiktighet og arvemotiv. Beregninger på en slik forklaringsmodell kan produsere en aldersprofil for sparingen som stemmer overens med de faktiske tall som viser et høyt nivå på sparingen for de eldre. Videre kan dette også forklare hvorfor etterspørselen etter livsforsikring eller livrente er så lav, og hvorfor empiriske studier finner at arv ikke avhenger av hvorvidt arvelater har barn eller ikke. Spesielt for denne forklaringsmodellen er at det å legge et arvemotiv på toppen av forsiktighetsmotivert sparing vil ha relativt liten betydning for formuesoppbygningen til de fleste husholdninger med unntak av de rikeste.

Referanser

Börsch-Supan, Axel, ed. (2003): *Life Cycle Savings and Public Policy. A Cross National Study of Six Countries*, Academic Press, New York.

Gulbrandsen, Lars og Åsmund Langsether (1998): "Eldre - sparere eller forbrukere?", *Tidsskrift for velferdsforskning* nr. 4 1998.

Halvorsen, Elin (2002): "A Cohort Analysis of Household Saving in Norway", *Memo nr. 36/2002*, Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo.

Halvorsen, Elin (2003a): "Household Saving in Norway: Measurement and Description", vil bli utgitt som Document, Statistisk sentralbyrå.

Halvorsen, Elin (2003b): "Are Bequests a Luxury Good?", arbeidsnotat.

drivstoff på 3,5 prosent. Konsumet av transporttjenester viste en økning på 0,7 prosent i faste priser fra 2001 til 2002, mot 1,4 prosent fra 2000 til 2001.

Konsumet av post- og teletjenester, som er en del av samferdselstjenestene, gikk opp med 2,5 prosent i fjor. Dette var klart lavere enn veksten i 2001 på 9,0 prosent, som igjen lå lavere enn veksttakten på slutten av 90-tallet. Avmatningen i veksten henger trolig sammen med at innfasingen av moderne data- og teletutstyr har bremsset opp, og at den betydelige prisnedgangen på teletjenester de siste årene har snudd til en økning på 2,7 prosent fra 2001 til 2002.

For de øvrige tjenestekomponentene var veksten fra 2001 til 2002 noe sterkere enn året før. Dette gjelder blant annet konsumet av utdanningstjenester, som økte med 3,1 prosent i faste priser i fjor etter en oppgang på 1,6 prosent foregående år.

Husholdningenes konsum i utlandet økte med 6,5 prosent i faste priser fra 2001 til 2002, en klart sterkere vekst enn fra 2000 til 2001, da konsumet falt med 1,1 prosent. Utlendingers konsum i Norge sank med 3,1 prosent fra 2001 til 2002, mot en nedgang på 3,8 prosent året før.

Inntektsutviklingen

I Økonomisk utsyn over året 2001 (Økonomiske analyser 1/2002) gis det en oversikt over hovedtrekkene i inntektsutviklingen på 1990-tallet. Målt i faste priser økte den gjennomsnittlige bruttoinntekten for voksne personer (bosatte 17 år og eldre) med nesten 30 prosent fra 1990 til 1999. Bruttoinntekten er summen av alle skattepliktige inntekter på selvangivelsen. Den omfatter dermed ikke skattefrie inntekter som barne-trygd, bostøtte og sosialhjelp. Nær tre fjerdedeler av bruttoinntektsveksten kom etter 1995. Samtidig økte inntektsforskjellene noe. Den tidelen av husholdningene med høyest inntekt økte sin andel av husholdningenes inntekter fra 19 prosent i 1990 til 21,8 prosent i 1999.

Ifølge Statistisk sentralbyrås selvangivelsesstatistikk har inntektsveksten fortsatt etter 1999, med en økning i bruttoinntektene for voksne personer på 5,5 prosent fra 1999 til 2000. Tendensen til økt ulikhet i husholdningsinntekt har også fortsatt. I tabell 1 er husholdningene gruppert i 10 like store grupper (desiler). Gruppe 1 (desil 1) består av den tidelen av befolkningen som har den laveste gjennomsnittsinntekten, definert som husholdningsinntekt per forbrukenhet i husholdningen. I gruppe 2 finner man den tide-

Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet, for personer. ($\theta = 0,5$). Andel av totalinntekten og kumulativ fordeling. 1986-1999. Prosent

	Desil									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1990	4,0	6,0	7,2	8,2	9,1	9,9	10,9	12,0	13,7	19,0
1991	4,0	6,0	7,2	8,2	9,1	9,9	10,9	12,0	13,7	19,0
1992	3,8	5,9	7,0	8,1	9,0	9,9	10,9	12,1	13,8	19,6
1993	3,9	5,8	7,0	8,0	8,9	9,8	10,8	12,0	13,7	20,3
1994	3,5	5,6	6,9	7,9	8,9	9,8	10,8	12,0	13,7	20,8
1995	3,7	5,7	6,9	8,0	8,9	9,8	10,7	11,9	13,7	20,6
1996	3,7	5,6	6,9	7,9	8,8	9,7	10,6	11,7	13,4	21,7
1997	3,7	5,6	6,8	7,8	8,7	9,6	10,5	11,7	13,4	22,1
1998	3,9	5,8	6,9	7,9	8,7	9,6	10,5	11,7	13,5	21,4
1999	3,9	5,7	6,9	7,8	8,8	9,6	10,5	11,6	13,4	21,8
2000	3,7	5,6	6,7	7,6	8,5	9,4	10,3	11,4	13,1	23,8

	Kumulativ fordeling									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11990	4,0	10,0	17,1	25,3	34,4	44,3	55,3	67,3	81,0	100,0
1991	4,0	10,0	17,1	25,3	34,4	44,3	55,3	67,3	81,0	100,0
1992	3,8	9,7	16,7	24,8	33,8	43,7	54,6	66,7	80,4	100,0
1993	3,9	9,6	16,6	24,6	33,5	43,3	54,1	66,1	79,7	100,0
1994	3,5	9,2	16,0	24,0	32,8	42,6	53,5	65,5	79,2	100,0
1995	3,7	9,4	16,3	24,3	33,2	43,0	53,8	65,7	79,4	100,0
1996	3,7	9,4	16,2	24,1	32,8	42,5	53,1	64,9	78,3	100,0
1997	3,7	9,3	16,1	23,9	32,7	42,3	52,8	64,5	77,9	100,0
1998	3,9	9,7	16,6	24,5	33,3	42,9	53,4	65,1	78,6	100,0
1999	3,9	9,6	16,5	24,4	33,1	42,7	53,2	64,8	78,2	100,0
2000	3,7	9,3	16,0	23,6	32,1	41,4	51,7	63,1	76,2	100,0

(Negative beløp er satt lik 0)

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Inntekts- og formuesundersøkelsene.

Fordeling av brutto finanskapital for husholdninger, etter desiler. 1986-2000. Prosent

	1990	1992	1994	1996	1998	2000
Alle hushald	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Desil 1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Desil 2	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Desil 3	0,7	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5
Desil 4	1,7	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1
Desil 5	3,0	2,4	2,1	2,0	1,9	1,8
Desil 6	4,7	4,0	3,5	3,4	3,0	3,0
Desil 7	7,1	6,7	5,8	5,5	4,8	4,7
Desil 8	10,8	11,0	9,6	9,1	8,0	7,7
Desil 9	18,2	18,4	17,0	16,5	14,2	13,9
Desil 10	53,3	55,3	59,9	61,6	66,2	67,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Inntekts- og formuesundersøkelsene.

len som har nest lavest gjennomsnittsinntekt. Tilsvarende består gruppe 10 av den tidelen som har høyest gjennomsnittsinntekt. Med husholdningsinntekt mener man her inntekt etter skatt, som også omfatter skattefrie overføringer. Antall forbruksenheter i en husholdning kan avvike fra antall personer, blant annet fordi det er antatt å være stordriftsfordeler i husholdningene, og fordi barn krever mindre forbruk enn voksne av enkelte goder uten at de av den grunn har det relativt dårligere. Tabellen viser at endringene på 1990-tallet, som først og fremst skjedde i den øvre enden av inntektsfordelingen, har fortsatt i 2000. Fra 1999 til 2000 økte den tidelen med høyest inntekt sin andel av husholdningenes samlede inntekter fra 21,8

prosent til 23,8 prosent. Økningen skjedde på bekostning av andelene til alle de lavere inntektsgruppene.

Lønn utgjør den viktigste inntektskomponenten, med 64 prosent (1999: 66 prosent). Deretter følger overføringer med 21 prosent. Kapitalinntekt og næringsinntekt utgjør henholdsvis 8 og 7 prosent (1999: henholdsvis 7 og 6 prosent).

Den sterke økningen i kapitalinntekter er en medvirkende årsak til at inntektsforskjellene økte på 1990-tallet. Dette synes også å være tilfellet for 2000. Mens samlet bruttoinntekt for voksne over 17 år økte med 5,5 prosent, viser selvangivelsesstatistikken at aksjeutbyttene økte med 48,5 prosent, og gevinst ved salg av aksjer med 80 prosent. Økningen i kapitalinntektene på 90-tallet kan til en viss grad tilskrives at skattereformen i 1992 synliggjorde slike inntekter i statistikkene i større grad enn tidligere. Det er derfor av interesse om økningen i kapitalinntekter blant den rikeste delen av husholdningene også har sitt motstykke i skjevare formuesfordeling. Tabell 2 viser utviklingen i fordelingen av finansformue fra 1990 til 2000. Også her ser man en klar tendens til skjevare fordeling. Imidlertid skyldes noe av økningen en skjerping av reglene for fastsetting av likningsverdiene av aksjer i 1998, da ligningsverdien for børsnoterte aksjer økte fra 75 prosent av markedsverdien til 100 prosent, og for unoterte aksjer fra 30 prosent til 65 prosent av «likvidasjonsverdi».

Fordelingen av renteinntekter og utgifter

Tabell 1 viser hvordan renteinntekter og renteutgifter var fordelt blant husholdningene i året 2002. Husholdningene er sortert etter inntekt etter skatt og delt inn i 10 like stor grupper (desiler), der desil 1 består av den tidelen med laveste gjennomsnittsinntekter og desil 10 består av den tidelen med høyest gjennomsnittsinntekter. For husholdningene under ett var renteutgiftene større enn renteinntektene, slik at en renteøkning (- reduksjon) vil redusere (øke) den samlede kjøpekraften. Renteutgiftene viser en stigende tendens til og med 9. desil, for så å avta noe for den øverste desilen. Husholdningenes renteutgifter henger i stor grad sammen med finansiering av bolig og annen forbrukskapital. Siden dette er goder som man etterspør mer av etter hvert som inntekten øker, vil også de tilhørende renteutgiftene øke med økende inntekt. For de laveste inntektsklassene er netto renteinntekter positive. Dette henger sammen med at denne gruppen har et stort innslag av pensjonister, som for en stor del har nedbetalt sin gjeld.

I tabell 2 sammenlignes renteinntekter og - utgifter i 2000 og 2002 med situasjonen i 1990. Tabell 2 viser at samlet sett har både renteinntekter og renteutgifter blitt nesten halvert fra 1990 til 2002, målt som prosentandel av brutto inntekt. Reduksjonen i renteutgifter har vært særlig stor blant de rikeste 10 prosent av husholdningene, fra drøyt 15 prosent til under 7 prosent av inntekten.

Tabellene viser de nominelle renteinntekter og - utgifter, som er mest relevant hvis man er interessert i de likviditetsmessige konsekvensene av fordringer og gjeld. Nominelle renter vil imidlertid variere med inflasjonsraten. Realrenten er et mer korrekt uttrykk for avkastningen av ren-

tebærende fordringer og kostnadene ved gjeld. Ifølge Statistisk årbok 2000 var gjennomsnittlig nominell utlånsrente på 14,7 prosent i 1990. Prisstigningen målt ved endringen i konsumprisindeksen var 4,1 prosent og realrenten (definert som nominell rente minus prisstigningen) var 10,6 prosent. I 2000 var den nominelle utlånsrenten falt til 8,9 prosent (2002: 8,7 prosent). Nedgangen på 5,8 prosentpoeng fordelte seg på en nedgang i prisstigningen på 1 prosentpoeng og en reduksjon i realrenten på 4,8 prosentpoeng.

Mens den totale reduksjonen i renteutgiftenes andel av brutto inntekt både kan tilskrives redusert inflasjon og redusert realrente, kan endringen i renteutgiftenes fordelingsprofil muligens forklares med at skattereformen i 1992 har medført at de rikeste låner mindre enn før. På grunn av den progressive kapitalbeskatningen årene før skattereformen i 1992, hadde rike husholdninger også forholdsmessig større utbytte av rentefradraget enn mindre rike husholdninger med lavere marginalsatt. Etter skattereformen har rentefradraget blitt redusert, særlig for høyinntektsgruppene. De med lavest inntekter, og som derfor hadde lav marginalsatt før skattereformen, kan derimot ha fått økt verdi av rentefradraget. Samlet sett falt den gjennomsnittlige gjeldsbelastningen i husholdningene i tabell 3 fra om lag 115 prosent av brutto inntekt i 1990 til om lag 105 prosent i 2000. For de nederste 4 inntektsgruppene økte imidlertid gjeldsgraden - i 3. desil med om lag 30 prosentpoeng og i 1. desil med hele 40 prosentpoeng, mens den falt med henholdsvis 10 og 40 prosentpoeng i 9. og 10. desil. For de midlere inntektene var det bare små endringer i gjeldsgraden.

Tabell 1. Husholdningenes netto renteinntekter i kroner og i prosent av inntekt etter skatt i 2002. Etter inntektsdesil

Desil	Inntekt etter skatt	Renteinntekter		Renteutgifter	
		Kroner	Prosent av inntekt	Kroner	Prosent av inntekt
Alle	331 900	12 000	3,6	33 200	10,0
1	64 700	4 000	6,1	3 900	6,0
2	127 400	6 800	5,3	4 300	3,3
3	168 700	8 200	4,9	9 900	5,9
4	210 600	7 200	3,4	16 000	7,6
5	252 000	10 200	4,1	22 400	8,9
6	304 900	11 200	3,7	31 100	10,2
7	366 900	10 000	2,7	41 100	11,2
8	434 200	9 300	2,1	51 400	11,8
9	515 700	11 000	2,1	63 000	12,2
10	874 400	42 000	4,8	89 200	10,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Inntekts- og formuesundersøkelsene (framskrevne tall).

Tabell 2. Husholdningenes nominelle renteinntekter og renteutgifter i prosent av brutto inntekt. 1990, 2000 og 2002

Desil	Renteinntekter			Renteutgifter		
	1990	2000	2002	1990	2000	2002
Alle	4,4	2,4	2,7	13,4	6,6	7,6
1	4,7	2,8	3,1	6,3	3,2	3,6
2	7,8	4,0	4,1	7,0	3,3	3,8
3	8,3	3,5	4,0	6,2	5,0	5,7
4	6,5	3,1	3,5	8,6	5,6	6,4
5	4,9	2,4	2,8	12,2	6,8	7,6
6	4,3	2,4	2,8	14,2	7,5	8,5
7	3,6	1,7	2,1	14,5	8,1	9,3
8	3,6	1,5	1,8	14,4	8,0	9,1
9	3,1	1,5	1,7	14,6	7,2	8,3
10	4,2	2,9	3,5	15,3	5,8	6,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Inntekts- og formuesundersøkelsene (framskrevne tall).

Hvordan påvirker økt elektrisitetspris velferden til husholdninger med ulik inntekt?

Vinteren 2002/2003 har vi sett en markant økning i kraftprisene som følge av lav magasinifilling og høy etterspørsel etter kraft på grunn av tidlig og langvarig kulde. Fra politisk hold og i mediene har man vært bekymret for hvordan den høye strømprisen påvirker velferden til lavinntektsgrupper, og boksen beskriver hvordan en økning i strømprisen påvirker levestandarden til husholdninger i ulike inntektsgrupper. Analysen begrenser seg til å beskrive de direkte konsekvensene for husholdningene, og ser ikke på de totale effektene i økonomien. Den gir heller ingen anbefalinger om politiske tiltak ved økte strømpris.

Vi antar en økning i gjennomsnittsprisen for elektrisitet for hele året på 6,5 øre pr. kWh pluss moms, som er terminmarkedets anslag på prisøkningen fra 2002 til 2003 på Nord Pool pr. 1. februar 2003. Vi beregner effektene på husholdningenes nytte av denne prisøkningen for gjennomsnittshusholdningen i ulike inntektsgrupper, når husholdningene er delt inn i 10 like store grupper etter hvor stor netto husholdningsinntekt etter skatt de har.

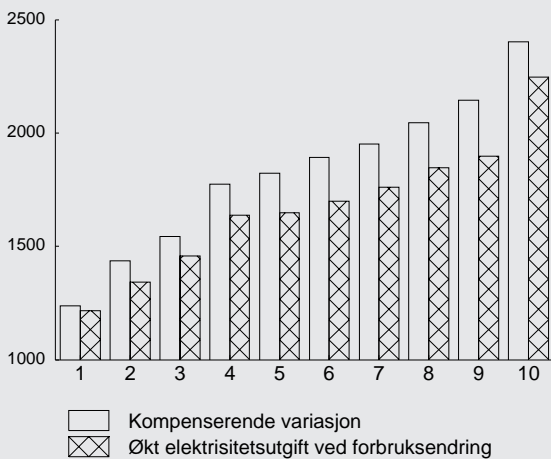
Vi ser på to ulike måter å måle effektene på husholdningenes velferd av prisøkningen; økningen i strømutgiften etter forbruksendring og husholdningens kompenserende variasjon. Den kompenserende variasjonen er definert som den økningen i inntekten en husholdning trenger for å ha samme nytte etter prisøkningen som før. Denne størrelsen tar hensyn til at når husholdningen reduserer strømforbruket som følge av økt pris, gir det redusert komfort, i tillegg til at utgiften øker. Siden en gitt økning i utgiften vil være tyngre å bære for en husholdning med lav inntekt enn for mer velstående husholdninger, har vi også beregnet den kompenserende variasjonen og den økte elektrisitetsutgiften som andel av disse gruppens inntekt. Den kompenserende variasjonen er beregnet ved hjelp av en økonometrisk analyse av husholdningenes energibruk basert på data fra et utvalg av husholdninger i Statistisk sentralbyrås Forbruksundersøkelse (se Halvorsen og Nesbakken, 2002).

Figur 1 viser den kompenserende variasjonen og økningen i elektrisitetsutgiften etter en forbruksendring for gjennomsnittshusholdningen i ulike inntektsgrupper. Vi ser av figuren at både den kompenserende variasjonen og utgiftsøkningen stiger med inntekt. Figuren viser at økningen i elektrisitetsutgiften stiger fra om lag 1200 kroner pr. år for gruppen med lavest inntekt til om lag 2200 kroner pr. år for gruppen med høyest inntekt. Den kompenserende variasjonen er mellom 1,5 og 12 prosent høyere enn utgiftsøkningen for ulike inntektsgrupper. Med unntak av den rikeste gruppen, stiger differansen (i prosent) med inntekten. Det innebærer at den rikeste delen av befolkningen tar det største tapet både i form av økt utgift og redusert forbruk.

Figur 2 viser den kompenserende variasjonen og økningen i elektrisitetsutgiften i prosent av husholdningens inntekt for en gjennomsnittshusholdning i ulike inntektsgrupper. Både den kompenserende variasjonen og utgiftsøkningen i prosent av inntekten reduseres entydig med inntekt. Denne illustrasjonen er en indikasjon på at selv om den rikeste delen av befolkningen i gjennomsnitt får en høyere utgiftsøkning, vil utgiftsøkningen være tyngre å bære for en lavinntektsusholdning.

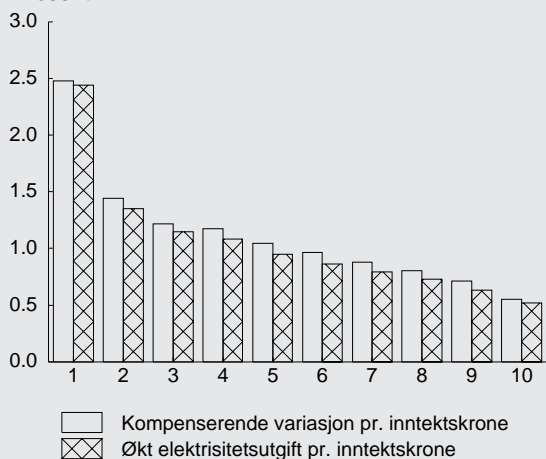
Tallene som er gjengitt her er gjennomsnittstall for enkelte inntektsgrupper. Det kan være stor variasjon innen gruppene. Figur 3 viser elektrisitetsutgiften til husholdningene i utvalget i ulike inntektsgrupper. Selv om det er en tendens til at elektrisitetsforbruket øker med inntekten, ser vi av figuren at det er en del lavinntektsusholdninger med høye elektrisitetsutgifter og mer velstående husholdninger med lave utgifter. F.eks. har hele 17 prosent av husholdningsgruppen med lavest inntekt et elektrisitetsforbruk over 25000 kWh i året, selv om gjennomsnittsforkbruket for denne gruppen er 17278 kWh pr. år. Disse husholdningene vil rammes hardere av en prisøkning enn gjennomsnittet for gruppen.

Velferdseffekter av økt elektrisitetspris for en gjennomsnittshusholdning etter inntektsgruppe 1994-kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Forbruksundersøkelsen 1993-94.

Velferdseffekter pr. inntektskrone ved økt el.pris for en gjennomsnittshush. etter inntektsgruppe

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Forbruksundersøkelsen 1993-94.

Forts.

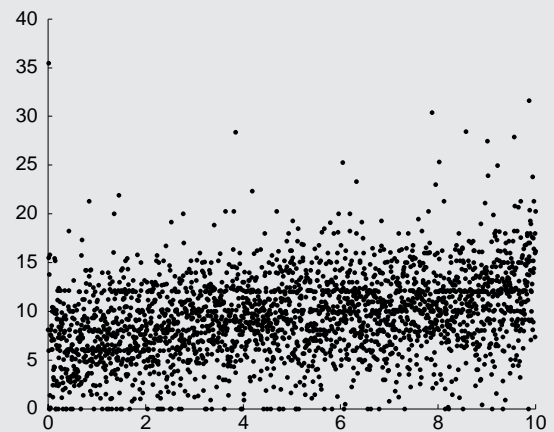
Forts.

Denne analysen er basert på en utvalgsundersøkelse og ikke på hele den norske befolkning. Det vil derfor være knyttet usikkerhet til resultatene, bl.a. fordi de husholdningene som ikke ønsker å delta ofte består av én person i en forholdsvis liten bolig. Dermed er gjennomsnittsforbruket for husholdningene i utvalget høyere enn for befolkningen som helhet. Det trekker i retning av at velferdseffektene er høyere enn for befolkningen som helhet. På den annen side er det fokusert på effektene av en gjennomsnittlig prisøkning for hele året. Siden prisen er høyest på vinteren når forbruket av strøm også er høyest, vil dette føre til en undervurdering av velferdseffektene. Disse to effektene trekker i hver sin retning.

Referanser:

Halvorsen, B. og R. Nesbakken (2002): A conflict of interests in electricity taxation? A micro econometric analysis of household behaviour, Discussion Papers no. 338, Statistisk sentralbyrå.

Husholdningenes elektrisitetsutgift etter inntektsgruppe
1994-kroner. 1000 kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Forbruksundersøkelsen 1993-94.